

Uusia vasikoita pukkaa - kiinnitä huomio vastasyntyneisiin!

Vasikoiden syntyminen pakkasella vaatii karjanhoitajalta tarkkuutta. Reilusti pakkasen puolella oleva lämpötila poikimisen yhteydessä asettaa ylimääräisiä paineita emon hoivaominaisuuksille. Vastasyntyneelle vasikalle kriittinen pakkasraja menee jo -10°C :ssa. Vasikan menettäminen poikimisen jälkeen voi johtua useasta eri tekijästä. Vasikan selviytymiseen vaikuttaa tarttuvien tautien paine, poikimisen sujuminen, geneettiset poikkeamat ja ympäristön aiheuttama stressi. Emolehmän tiineyden aikaisella ruokinnalla on oma merkityksensä syntyneen vasikan elinvoimaan sekä sillä, kuinka nopeasti vasikka on saanut ternimaitoa. Jos vasikan osalle kasautuu useita epäsuotuisia tekijöitä, vasikan selviytyminen vieroitusvaiheeseen voi heiketä olennaisesti.

Tautipaine

Kylmästä aiheutuu vasikalle kylmästressiä, joka alentaa eläimen vastustuskykyä. Vastustuskyvyn alentuminen altistaa syntyneen vasikan erilaisille taudinaiheuttajille, kuten vasikkaripulille, hengitystie- ja napatulehduksille. Jokainen karjaan tuotu uusi eläin lisää karjan tautipainetta. Poikimisaikaan karjaan ei tulisi tuoda uusia eläimiä. Kuten yleensäkin, kaikilla vierailijoilla tulee olla asianmukaiset suojaruusteet.

Poikimavaikkeudet

Erilaiset poikimavaikkeudet aiheuttavat eniten vasikkamenetyksiä poikimisen yhteydessä. Parhaiten seuraavan vuoden ongelmia saadaan vähennettyä valitsemalla karjan siitossonneiksi eläimiä, joilla on suhteellisen pieni syntymäpaino ja poikimahelppoutta puoltava rakenne. Rakenteelliset ominaisuudet, jotka edesauttavat poikimahelppoutta ovat erittäin tärkeitä. Uudistushiehoiksi valittujen eläinten lantion rakennetta voidaan silmämääräisesti arvioida. Lantion tulisi olla riittävän tilava. Lantion tilavuutta voidaan arvioida istuinluiden etäisyyden sekä istuinluun ja lonkkaluun välisten etäisyyksien avulla (Katso > ihanne emoa etsimässä). Hyvä rakennekaan ei auta, jos ensimmäistä kertaa poikiva hieho ei ole kasvanut kunnolla. Hiehon tulisi painaa noin 65 % aikuispainostaan ensimmäisen astuttamisen aikoihin ja sen olisi saavutettava 85 % tulevasta aikuispainosta ensimmäisen poikimisen aikoihin.

Melko yleinen käsitys on, että emojen ruokinnantason laskeminen noin kuukausi ennen poikimista vähentää poikimavaikkeuksia. Emon energiansaannin vähentäminen lopputiineydestä laskee syntyvien vasikoiden painoa, mutta ei välttämättä vähennä poikimavaikkeuksia. Ääritapauksissa heikkojen vasikoiden osuus voi lisääntyä, jos emojen energiansaanti on ollut rajoitettu.

Riittävän aikainen avustaminen lisää emon ja vasikan selviytymismahdollisuuksia. Emon kokema kipu ja stressi vähentävät ternimaidon vasta-aineiden määriä sekä heikentää niiden imeytymistä vasikan ruuansulatuskanavasta. Ylimääräisellä kivulla ja stressillä on ikävä ominaisuus viivästyttää myös säännöllisen kiimakierron alkua poikimisen jälkeen.

Vaikea poikiminen ja kova pakkas voi olla raju yhdistelmä vasikan alkutaipaleelle. Jos emon ja vasikan avustaminen viivästyy, kumpikin altistuu turhalle stressille. Poikima-aikaan onkin hyvä valmistautua ajoissa. Tarvittavat tilat ja tarvikkeet sekä vanhat muistiinpanot kannattaa käydä läpi muistin virkistämiseksi.

Ternimaito

Vastasyntyneellä vasikalla ei ole vastustuskykyä ulkomaailman mikrobeita vastaan. Ternimaito sisältää vasikan tarvitsemat vasta-aineet. Ternimaidosta vasikka saa myös energiaa, jolla on usein piristävä vaikutus.

Vasta-aineiden imeytyminen vasikan ruuansulatuskanavasta heikkenee nopeasti. Suositus on, että vasikka saisi riittävän suuren ternimaitoannoksen kahden tunnin sisällä syntymästä. Poikimisen jälkeen on hyvä seurata, että vasikka varmasti löytää utareen ja osaa imeä oikeasta paikasta. Jos vasikkaa joudutaan juottamaan, kerta-annoksen koko on 1,5-2 litraa. Vasikan tulisi saada toinen ternimaitoannos 4-6 tunnin kuluttua. Heikoille vasikoille voidaan käyttää juottolaitetta.

Ternimaidon laatu ja vasta-aineiden pitoisuus vaihtelee emojen välillä. Vanhempien emolehmien ternimaito sisältää enemmän vasta-aineita kuin hiehojen. Emolehmien ternimaito on usein paksumpaa ja väkevämpää kuin lypsylehmien. Ternimaitoa olisi hyvä varata pakkaseen ennen poikimakauden alkua. Naapurin lypsykarjatilalta hankittu muutaman litran varmuusvarasto helpottaa usein ongelmatilanteen yli. Poikimakauden alettua ternimaitoa voi yrittää varastaa kesyimmiltä emoilta. Maatalouskaupoista ja meijereistä voi ostaa teollisesti valmistettuja ternimaitovalmisteita. Nämä tuotteet sisältävät vasta-aineet vain muutamia bakteereita vastaan. Niistä puuttuu laaja kirjo eläimen oman immuunipuolustuksen tuottamista vasta-aineista lukuisia bakteereita ja viruksia vastaan. Niissä ei ole ternimaidon sisältämiä valkosoluja ja muita luonnollisia vastuskykyä parantavia ainesosia. Kaupallisia valmisteita voidaan käyttää oikean ternimaidon rinnalla, mutta yhtä hyvää vastustuskykyä niillä ei voida varmistaa. Oman tilan emojen ternimaito sisältää parhaat vasta-aineet tilalla syntyneille vasikoille.

Emon ruokinta

Emon ruokinnalla on vaikutus syntyvän vasikan terveyteen. Lopputiineyden aikainen riittävä energian ja valkuaisen saanti antaa parhaan alun syntyvälle vasikalle. Jo 10 % päivittäinen energiavaje voi heikentää vasikan elinvoimaa ja selviytymistä. Rajoitetulla ruokinnalla olevien emojen vasikat eivät pysty tuottamaan samalla tavalla lämpöä kuin ne vasikat, joiden emot ovat saaneet riittävästi ravintoaineita. Vasikan elimistön kyvyllä tuottaa lämpöä syntymän jälkeen on ennen kaikkea merkitystä, kun poikiminen tapahtuu pakkasella. Valitettavasti emon ruokinnan vaikutus vasikan kasvuun jatkuu usein vieroitukseen saakka. Jos emojen tiineyden aikainen ruokinta koostuu pääasiassa oljesta tai heikkolaatuisesta heinästä, varsinkin nuoret emot hyötyvät osan karkearehun korvaamisesta hyvällä säilörehulla tai vaihtoehtoisesti pienestä valkuaisrehulisästä. Tiineiden emojen ruokintaa tulisi tarkistaa noin 60 päivää ennen poikimista.

Ympäristön aiheuttama stressi

Kylmä ja märkä ilma voi olla vaikea yhdistelmä aikaisin keväällä syntyneelle vasikalle. Ympäristön olosuhteet vaikuttavat siihen, kuinka tehokkaasti ja nopeasti emo saa vasikan nuoltua kuivaksi. Poikimaksina tulee olla hyvin kuivitettu. Märkä vasikka on aina altis kylmetymiselle ja jopa hypotermialle. Vasikan selviytymisen kannalta on tärkeä tunnistaa kylmästressin ja hypotermian oireet ajoissa. Peräsuolesta mitattu eläimen lämpötila on tarkin tapa selvittää, onko vasikka kylmettynyt. Vasikan normaali lämpötila on noin +39°C. Vasikan sisälämpötilan laskiessa alle +37,8 °C on jo kyseessä lievä kylmettyminen ja stressireaktiot ovat alkaneet. Sisälämpötilan laskiessa alle +34,5 °C eläimellä on hypotermia. Jos vasikka halutaan pelastaa, karjanhoitajan tulee toimia välittömästi. Vasikka pitää lämmittää.

Kylmästressin ensi oireet näkyvät vasikan tärisemisenä. Vasikan lihaksisto pyrkii tuottamaan lisälämpöä. Verenkierto suuntautuu sisäelimiin. Ääreisverenkierron heikentyessä vasikan korvarustot voivat vaurioitua. Jos eläimen sisälämpötila jatkaa laskuaan, lihaksistoon alkaa kertyä happamia aineenvaihduntatuotteita. Kaikki elintärkeitä sisäelimiä ja aivot ovat vaarassa, kun vasikan sisälämpötila lähestyy +35 °C. Sisälämpötilan ollessa +30 °C elämän merkit ovat enää vähäisiä, sydämen sykettä ei kenties havaita. Silmien katse on tuijottava ja pupillit ovat laajentuneet. Yksittäiset ilman haukkomiset voivat olla ainoat elonmerkit. Vasikan henkinjääminen on jo todella vaakalaudalla.

Karjanhoitajan huoli on suuri, kun kaikki ei mene suunnitelmien mukaan.

Miten vasikkaa lämmitetään?

Pakkasella vasikka pitää ensin saada kuvaksi. Jos emo ei jostain syystä ala poikimisen jälkeen heti nuolemaan vasikkaa, hoitajan on kuivattava märkä vasikka. Olkituppoja voidaan käyttää, mutta vanhat, puhtaat froteepyyhkeet toimivat tehokkaammin. Ylimääräisten hajujen tuomisessa on aina riskinsä. Hajustettujen pyykinpesuaineiden käyttö ei ole suotavaa. Juuri poikineen emon arvaamattomuus pitää olla iskostuneena takaraiioon ja työturvallisuuden tulee olla kokoajan mielessä, kun toimitaan eläinten joukossa.

Vaikean poikimisen yhteydessä ja/tai vasikka on selvästi heikko, ylimääräisen lämmön tarjoaminen on tärkeää. Usein ei ole mahdollista siirtää sekä vasikkaa että emoa lämpimään tilaan. Vasikan erottamisessa emostaan on aina riski, että emo ei hyväksy vasikkaa uudelleen kohdatessa. Jos vasikalla ei ole peruuttamattomia vaurioita, muutama tunti lämpimässä helpottaa jatkoa olennaisesti. Vasikan pitää olla selvästi hyvävointinen, kun se siirretään takaisin emonsa luokse. Valvonnalla varmistetaan, ettei vasikka ala uudelleen kylmetymään ja emo todella huolehtii vasikasta. Muita mahdollisia tapoja on erilaisten peitteiden lämmittäminen esimerkiksi saunassa ja vasikkakarsinaan sijoitetut lämpölamput. Ulkomailla on lisäksi erilaisia vasikan lämmitykseen käytettäviä laatikoita.

Vasikat oppivat nopeasti käyttämään vasikkapiiloa. Vasikkapiilon tulee olla hyvin kuivitettu ja vedottomassa paikassa. Hyväkuntoiset vastasyntyneet vasikat pysyvät terveinä, kylmässäkin, kun niillä kuiva paikka lepäämiseen ja vatsa täynnä ternimaitoa. Kovalla pakkasella on kuitenkin aina vaarana, että suojaamattomat vasikan korvat jäätyvät. Eläin jää ”töpökorvaksi” koko loppuelämäkseen. Korvarustojen kasvuvaurioiden ehkäisemiseksi vasikoilla kannattaa käyttää korvahappuja. Vasikkaloimet vähentävät vasikan kokemaa kylmästressiä. ”Ongelmaksi” voi kuitenkin muodostua hoivaavat emot, jotka helposti poistavat ylimääräiset peitteet vasikoidensa päältä.

Onnistuneita poikimisia toivotellen!